

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A vezető tisztségviselők felelőssége a Csődtörvény¹ alapján

- felelősség: a felszámoló szemével

I. rész

Szerző:

Dr. Turcsán Tamara

2020. június 22.

¹ A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. tv (továbbiakban: Cstv.)

I. BEVEZETŐ GONDOLATOK

A gazdasági társaságok piacon való jelenlétéből szükségszerűen következik, hogy időről időre vannak társaságok, melyek fizetéseképtelenné válnak és felszámolási eljárás hatálya alá kerülnek. Ezekben a helyzetekben rendkívül nagy jelentősége van a vezető tisztségviselők felelősségi szabályozásának. Ugyanakkor ez nemcsak egy általánosságban érdekes és fontos kérdés, hanem napjainkban egyre nagyobb és nagyobb szerepet kapó kérdéskör, tekintettel arra, hogy a szabályozás kijátszását célzó praktikák fejlődnek, a társasági vagyonnal való visszaélések gyakoribbá válnak, így a jogi szabályozáson sok múlik az üzleti élet tisztábbá tételének tekintetében. Egy másik érdekes dolog, hogy a fent említett trükkök elterjedésével némiképp ellentétes módon a vezető tisztségviselők sokszor nincsenek azon jogi információk birtokában, amik az ő érdekeik védelmét szolgálnák.

Tanulmányom I. és II. részében a vezető tisztségviselők felelősségének szabályozási rendszerét és a szabályozások egymáshoz való viszonyát vizsgálom. Kitérek a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) felelősségi szabályozására, továbbá a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény (továbbiakban: Ctv.) és a Cstv. vonatkozó részeire. Továbbá a Kúria Polgári Kollégiumának Joggyakorlat-elemző Csoportja (továbbiakban: joggyakorlat-elemző csoport) által „A vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni felelőssége” témájú 2017. február 6. napján elfogadott 2016.El.II.JGY.G.2. számú összefoglaló véleményére² (továbbiakban: Vélemény).

Elemzem az alkalmazáshoz szükséges tényállási elemeket, a vezetők felelősségét megalapozó lehetséges magatartásokat, és a hitelezői érdekek sérelmének törvényi véelmét is. Majd áttérek - interjúk során szerzett információk feldolgozása alapján - a gyakorlat ismertetésére és vizsgálatára.

Ezt követően a rendelkezések alkalmazásának problémáit ismertetem a Vélemény tükrében.

Végül pedig egy egységes európai szabályozás megalkotásának szükségességét és lehetőségét vizsgálom, a német, francia, angol és egyesült államokbeli szabályozásra történő rövid kitekintéssel. Tanulmányom az irodalom jegyzéket összevontan, a II. rész végén tartalmazza.

² https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemenye_6.pdf (2020. június 9.)

II. TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A vezetői felelősség törvényi szabályozásának ismertetése előtt fontosnak tartom kitérni egy lényeges előkérdésre.

Azt már a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény (továbbiakban: Gt.) is egyértelművé tette, hogy fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beálltát követően a vezető tisztségviselő fő feladata a hitelezői érdekeknek megfelelően eljárni. Ennek be nem tartása esetén a vezető tisztségviselő hitelezőkkel szembeni helyállási kötelezettségét a Cstv. szabályozza. Ez alapján kijelenthetjük, hogy a vezetők felelősségre vonását a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beállta alapozza meg. Az, hogy ennek kialakulásáért a vezető tisztségviselők milyen mértékben felelnek, külön vizsgálatot igényel. Az viszont, hogy mihez viszonyítva állapítjuk meg a felróhatóságot, nyitott kérdés.

A Cstv.-vel kapcsolatban két uralkodó álláspont ismert, az első szerint csupán az általában elvárható magatartás az irányadó, mások, - köztük Nochta Tibor is - úgy vélik, az általános elvárhatóság a gazdasági társaságokról szóló törvényben meghatározott, a vezető tisztségviselőkkel szemben támasztott fokozott gondosságot jelenti.³ Én Nochta Tiborral értek egyet, aki tehát az elvárható magatartás mércéjének szigorúbban való meghatározását tartja célszerűnek. „Ennek megfelelően a külföldi társasági jogokban is az üzleti életben általában megkívánt körültekintéshez és gondossághoz igazodóan ítélik meg az ügyvezetésre jogosult személy felróhatóságát.”⁴

II.1. A vezetői felelősség szabályozása a Ptk-ban

A Ptk. vezette be először a károkozás általános tilalmát.⁵

A szabályozás korábban nem differenciált a kontraktuális és deliktuális felelősség között, így a vezető által harmadik személynek okozott kárért is a társaság felelt. Későbbiekben a Ptk. a vezető

³ BH 2001.12.594. (Legf.Bír.Mfv.II.10.661/1999.sz.)

⁴ Nochta Tibor: A vezető tisztségviselők magánjogi felelősségének mércéjéről és irányáról az új Ptk. alapján In: Gazdaság és Jog., 2013., 21. évf. 6. szám, 3-8. p.

⁵ Ptk. 6:518. § A törvény tiltja a jogellenes károkozást

tisztviselő gazdasági társasággal való egyetemleges felelősségét mondta ki, a felelősségátvitel elve alapján. 2016. évben a rendelkezést akként módosították, hogy a harmadik személynek vezető tisztviselői jogkörében eljáró személy által okozott kárért csak akkor felel a vezető, ha a kárt szándékosan okozta, egyébiránt a társaság vonható felelősségre.⁶

A társaság és a tagok vonatkozásában a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint állapítható meg a vezető tisztviselő felelőssége (kontraktuális felelősség), ezt belső felelősségnek is nevezzük.⁷ Ez alól csak a Ptk. 3:117. § (1)-(2) bekezdés rendelkezései alapján van lehetőség mentesülésre.⁸ Ugyanakkor a Ptk. 6:142. § szerint a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség alól annak bizonyításával is mentesülhet a vezető, hogy a szerződésszegést okozó körülmény ellenőrzési körén kívül esett, előre nem látható, és nem is volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa.⁹

A vezetők hitelezők felé fennálló felelősségét (deliktuális felelősség) a Ptk. 3:118. § állapítja meg¹⁰, miszerint ilyen esetekben a szerződéses jogviszony hiányából kifolyólag a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályait kell alapul venni. Ezzel a szakasszal együtt a 3:86. § (2) is úgy rendelkezik a jogutód nélküli megszűnés esetére, hogy a hitelezők felé - azok kielégítetlen követeléseire erejéig - a vezető deliktuális felelősséggel tartozik, ha a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését követően nem a hitelezői érdekek szem előtt tartásával járt el.

⁶ A Ptk. 3:24. § (2) A vezető tisztviselő által e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott károkért a jogi személy felel. A vezető tisztviselő a jogi személlyel egyetemlegesen felel, ha a kárt szándékosan okozta

⁷ Ptk. 3:24. § (1) A vezető tisztviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben
(2) A vezető tisztviselő által e jogkörében eljárva harmadik személynek okozott károkért a jogi személy felel. A vezető tisztviselő a jogi személlyel egyetemlegesen felel, ha a kárt szándékosan okozta

⁸ Ptk. 3:117. § (1) Ha a társaság legfőbb szerve a vezető tisztviselő kérésére a beszámoló elfogadásával egyidejűleg az előző üzleti évben kifejtett ügyvezetési tevékenység megfelelőségét megállapító felmentvényt ad, a társaság a vezető tisztviselő ellen akkor léphet fel az ügyvezetési kötelezettségek megsértésére alapozott kártérítési igénnyel, ha a felmentvény megadásának alapjául szolgáló tények vagy adatok valótlanok, vagy hiányosak voltak

(2) Ha a vezető tisztviselői jogviszony két egymást követő, beszámolóval foglalkozó ülés között megszűnik, a vezető tisztviselő kérheti, hogy a legfőbb szerv következő ülésén döntsön a felmentvény kiadásáról

⁹ Ptk. 6:142. § Aki a szerződés megszegésével a másik félnek kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa

¹⁰ Ptk. 3:118. § Ha a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, a hitelezők kielégítetlen követeléseik erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztviselőivel szemben a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint, ha a vezető tisztviselő a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe. Ez a rendelkezés végelszámolással történő megszűnés esetén nem alkalmazható

II.1.1. A „wrongful trading” szabályai a Pp-ben

A hitelezők védelmének érdekében a Ptk. megalkotásával az angolszász jogrendszerből átvételre került a „*wrongful trading*”, amit talán úgy fordíthatunk a legpontosabban, hogy „jogszerűtlen gazdálkodás” szabályozása.

Fontos azonban megjegyezni, hogy a Cstv. 2014. március 15. napjától hatályos változata nem egészen az eredeti elképzelésnek megfelelően került módosításra.

A Ptk. alap gondolata szerint a vezető tisztségviselők felelősségét tartalmazó normaszöveg, anyagi jogi szabályként a Ptk-ba, míg az eljárásjogi normák a Cstv-be kerültek volna beépítésre. Ez a megoldás sokkal átláthatóbb, egyértelműbb helyzetet teremtett volna. Egyrészt megalapozta volna a vezető tisztségviselők felelősségének megállapítását, másrészt egyértelművé tette volna, hogy a felelősségre vonás hogyan és milyen feltételek mellett lehetséges.

A klasszikus polgári anyagi jogászok, köztük Sárközy Tamás is egyértelműen ezt a megoldást támogatták és felesleges duplikációként értelmezték a Cstv-be való anyagi jogi normák felvételét.

A Ptk. 3:118. §-a szerint „ha a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, a hitelezők kielégítetlen követelésük erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztségviselőivel szemben a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint, ha a vezető tisztségviselő a társaság fizetésképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe.”

A 2006. évi Gt. utaló szabályozásával szemben ez a norma ténylegesen kimondja a vezető tisztségviselő felelősségét, továbbá meghatározza a feltételeit, és ezáltal jogalapot biztosít a vezető tisztségviselők hitelezőkkel szemben fennálló felelősségének érvényesítéséhez. A Cstv. 2013. évi kapcsolódó módosításának a tervek szerint a felelősség felszámolási eljárásokban való érvényesítésének szabályait kellett volna tartalmaznia.

A Ptk. és a Cstv. szabályainak egymásra vetítése, ill. értelmezésük nem egységes a jogirodalomban.

Egyes szerzők véleménye szerint a két törvény rendelkezései külön felelősségi alakzatot és az ehhez kapcsolódó igényérvényesítés lehetőségét hozták létre. Ezzel ellentétben az a véleményem, hogy a Ptk. kizárólag az anyagi jogi jogosultságot mondja ki, azonban az eljárásjogi szabályokat nem tartalmazza. Ezáltal nem az igény érvényesítésének kétféle módjáról van szó, hanem egyfelől a felelősség alapjának, másrészt pedig a speciális szabályok szerinti felelősségnek a meghatározásáról.

Érdekes megoldás azonban, hogy a Cstv. az eljárásjogi szabályok mellett anyagi jogi normákat is tartalmaz, amely zavartkeltő lehet a két törvény vonatkozó rendelkezéseinek vizsgálata közben.

Maga a jogintézmény könnyebben vizsgálható lenne, és az ellentmondások száma is csökkenne, ha az anyagi jogi és eljárási szabályokat a jogalkotó különválasztaná, és megszűnne a párhuzamos szabályozottság.

II.2. A vezetői felelősség szabályozása a Ctv-ben

A Ctv. is több helyen szabályozza a vezető tisztségviselők felelősségét. A 98. § (5)-(6) bekezdéseiben a törvény ugyanezen szakasz (3) bekezdésében foglalt iratátadási és tájékoztatási kötelezettség határidőben és megfelelően történő teljesítésétől teszi függővé a vezető tisztségviselő kártérítési felelősségének beállítását.¹¹ Így, ha ezeket a kötelezettségeit a vezető tisztségviselő nem, vagy nem a fent említett módon teljesíti, az ebből származó károk tekintetében beáll a felelőssége.

Amennyiben a vezető tisztségviselő mulasztást követ el, úgy a Cégbíróság kérelemre ismételten is kiszabható pénzbírsággal is sújthatja. Abban az esetben, ha a 98. § (3) bekezdése szerinti kötelezettségekkel kapcsolatban a vezető tisztségviselő mulasztása okoz plusz költséget a cégnek, vagy valótlan adatokat közöl az adatközlési kötelezettsége során, ami a kötelezettség szakértő általi teljesítését teszi szükségessé, a vezető tisztségviselő az ebből eredő költségek viselésére is kötelezhető.

¹¹ Ctv. 98. § (5) A cég korábbi vezető tisztségviselője a (3) bekezdésben meghatározott feladatok, ill. határidők elmulasztásából vagy nem megfelelő teljesítéséből eredő károkért a polgári jog általános szabályai szerint kártérítési felelősséggel tartozik. A korábbi vezető tisztségviselő mulasztása esetén a végelszámoló vagy a cég hitelezője kérelmére a cégbíróság törvényességi felügyeleti eljárás keretében a korábbi vezető tisztségviselőt 100 000 Ft-tól 900 000 Ft-ig terjedő, ismételten is kiszabható pénzbírsággal sújtja.

(6) A végelszámoló vagy a cég hitelezője kérelmére a mulasztó vagy valótlan adatot közlő korábbi vezető tisztségviselőt a cégbíróság arra is kötelezheti, hogy viselje azokat a költségeket, amelyek a (3) bekezdésben foglalt feladatoknak a végelszámoló által megbízott szakértő által történő elvégeztetésével merülnek fel.

Ugyanígy a 98. § (3) bekezdése szerinti kötelezettségek rögzítése a nem, vagy a nem teljeskörűen történő teljesítést veszi alapul. A 118/B. § (5) bekezdése a vezető tisztségviselő bizonyítási kötelezettségét annak vonatkozásában határozza meg, hogy ezen jogviszonyának fennállta alatt nem történt vagyonvesztés.

A Ctv. 118/B. § (1)¹² bekezdése a Ptk. szabályozásával összhangban akkor állapítja meg a vezető tisztségviselő felelősségét, ha a fizetése képtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése után nem a hitelezői érdekeket tartja szem előtt. A szabályozás szerint ez annyival egészül ki, hogy a felelősség beálltához az is szükséges, hogy a fentebb említett magatartás eredményeképpen a cég vagyonának csökkennie kell, ill. a hitelezői követelések kielégítésének meg kell hiúsulnia.

II.3. A vezetői felelősség szabályozása a Cstv-ben

A vezető tisztségviselő felelősségét a Cstv. 33/A. §-a szabályozza, mely egyaránt tartalmaz anyagi jogi és eljárásjogi szabályokat is.

A felelősségre vonás jogintézménye először 2006. évben jelent meg a magyar szabályozásban, ami azóta több módosításon esett át. Az utolsó Cstv. módosításáról szóló törvény 2017. július 1. napján lépett hatályba.

Bár a felelősségre vonás fő karakterisztikáját adó kétlépcsős struktúra a módosítások során nem változott, a szabályozás folyamatos alakulása miatt érdemes a törvényszöveget annak időállapota szerint vizsgálni.

¹² Ctv. 118/B. § (1) Ha a cégbíróság a céget kényszertörlési eljárásban törölte a cégjegyzékből, a cég vezető tisztségviselője - ideértve a kényszertörlési eljárás előtt a cégjegyzékből törölt vezető tisztségviselőt is - az okozott hátrány erejéig felel a kielégítetlenül maradt hitelezői követelésekért, ha a fizetése képtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését követően ügyvezetési feladatait nem a hitelezői érdekek figyelembe vételével látta el, és ezáltal a cég vagyona csökkent, ill. a hitelezők követeléseinek kielégítése meghiúsult. Több vezető tisztségviselő esetén felelősségük egyetemleges.

II.3.1. A vezetői felelősség szabályozása időállapotok szerinti vizsgálata a Cstv-ben

II.3.1.1. 2006. július 1. és 2009. augusztus 31. között hatályos állapot

A Cstv. 14. §-a és a 17. §-a hozta be a felelősség megállapításának és a felelősség marasztalásnak a szabályait.

Az (1) bekezdés kimondja, hogy a vezető tisztségviselő felelősségének megállapítása iránt indított pert a felszámoló vagy a hitelező kezdeményezheti a felszámolás ideje alatt, amennyiben a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beállta után a vezető tisztségviselő nem a hitelezői érdekek elsődleges szem előtt tartásával járt el, és ez a társaság vagyonának csökkenését eredményezte. Itt jegyzem meg, hogy határidőben érkezettnek tekintjük tehát a felszámolás jogerős elrendelésének közzététele után és a felszámolás jogerős lezárásáról szóló végzés közzététele előtt benyújtott keresetet is.

Tehát a hitelezői érdekek nem prioritásként való kezelése és az ebből következő társaság oldalán jelentkező vagyonszökkenés már megalapozza a vezető tisztségviselő felelősségét. Fontos kiemelni, hogy a szabályozás nemcsak a felszámolás megkezdésének időpontjában a vezetői tisztségviselői pozíciót betöltő személy tekintetében engedi a felelősség vizsgálatát. Azoknak a vezető tisztségviselőknek is vizsgálhatóvá teszi a felelősségét, akik ezt a pozíciót a felszámolás megkezdésének időpontját megelőző 3 év folyamán látták el.

Ugyanakkor a szabályozás nemcsak a vezető tisztségviselőnek a felelősségéről szól, hanem azt azon személy vonatkozásában is megállapíthatónak ítéli, aki - mint árnyéküzgyvezető - a szervezet döntéseire ténylegesen meghatározó befolyást gyakorolt.

A Cstv. meghatározza a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztének időpontját, miszerint: „A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte az az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy ésszerűen előre láthatták, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket.”¹³

¹³ Cstv. 14 § (1)

A második lépcsőként a marasztalási per megindítására 90 napos jogvesztő határidőt szab, melyet a felszámolás jogerős lezárásától számolunk. A pert a hitelezők indíthatják, ki nem elégített követelésük erejéig az adós bíróság általi fizetésre kötelezését kérve.

Több hitelező által benyújtott kereset esetén a bíróság a pereket egyesíti, és a követelések arányos kielégítését rendeli el.

Szabályozza továbbá a vezető felelősség alóli mentesülési lehetőségeit és felállítja a hitelezői érdekek sérelmének vélelmét, melyekről a III.7. pont „Mentesülési okok” alatt írok részletesebben.

II.3.1.2. 2009. szeptember 1. és 2012. február 29. között hatályos állapot

A csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, valamint az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi LI. törvény a 19. §-ával módosította a Cstv. 33/A. §-át.

A módosítás fontos változást hozott, hiszen a vezető tisztségviselők felelősségét megalapozó magatartások körét kiszélesítette, a vagyoncsökkenés mellett vagylagos jelleggel a hitelezők követeléseinek teljes meghíúsítását és a környezeti terhek rendezését is megjelölte.

Emellett bevezetésre került a vagyoni biztosíték intézménye.

Lehetőséget nyitott arra, ha a bíróság által jóváhagyott közbenső mérlegből és részleges vagyonfelosztási javaslatból előzetesen kitűnt, hogy a vagyon nem elég a hitelezői követelések kielégítésére, a felperes a marasztalási pert már ezek alapján megindíthatta.

Mindezek mellett a marasztalási per megindításának határidejét az addigi 90 napról 60 napra módosította.

II.3.1.3. 2012. március 1. és 2014. március 14. között hatályos állapot

A 2011. évi CXCVII. törvény¹⁴ a Cstv. 36. § (3) és (4) bekezdésének hatályon kívül helyezésével megszüntette a szabályozás széttagoltságát, a 33/A. §-t pedig akként módosította, hogy a marasztalási per megindítására nyitva álló 60 napos jogvesztő határidő ismét a felszámolási eljárás jogerős befejezésekor kezdődött. Tehát a törvény már nem tette lehetővé a per közbeni mérleg vagy vagyonfelosztás alapján történő megindítását.

II.3.1.4. 2014. március 15. és 2017. június 30. között hatályos állapot

A Cstv. 33/A. §-át a 2013. évi törvény 91. §-a ismételten módosította.

A szabályozás a (7) bekezdéssel kiegészült, melynek értelmében a hitelezők előtt ismét megnyílt a lehetőség a marasztalási per megindítására a felszámolási eljárás jogerős befejezését megelőzően. Mindezt abban az esetben engedte a módosítás, ha annak törvényi feltételei fennálltak. Nevezetesen, ha a bíróság által jóváhagyott közbeni mérleg és részleges vagyonfelosztási javaslat alapján már bizonyos volt, hogy az adós felszámolási vagyona nem elegendő a követelések kielégítésére.

II.3.1.5. 2017. július 1-től hatályos állapot

A 2017. évi XLIX. törvény¹⁵ 17. §-a ismét módosította és pontosította a vonatkozó szabályozást.

Eszerint a megállapítási pert a hitelező, ill. a felszámoló a felszámolási eljárás alatt indíthatja meg, a jogalapok már kibővült körére hivatkozva. A vezető tisztségviselő felelőssége már akkor is megállapíthatóvá vált, ha a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése után a hitelezői érdekeket nem, vagy nem megfelelően vette figyelembe. Változás tehát a korábbi szabályozáshoz képest, hogy a vezetővel szembeni elvárások változtak és eljárása során a hitelezői érdekek figyelembevétele már nem elsődlegességgént szerepel. A hitelezői érdekek mellőzésének számít pl.

¹⁴ 2011. évi CXCVII. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény, a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény, továbbá az ezekkel összefüggő egyes törvények módosításáról

¹⁵ 2017. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény, valamint az azzal összefüggő egyes törvények módosításáról

már az is, ha a vezető elmulasztja a környeztkárosodás megelőzését, és a követelések kielégítése környeztkárosítás következményeként lehetetlenül el. A szabályozás itt kapcsolódik a környezetvédelmi törvényhez.¹⁶

Itt jelenik meg az ok-okozati összefüggés a vezető tisztségviselő magatartása és a társaság vagyonának csökkenése, vagy a hitelezői követelések kielégítésének megghiúsulása között, mint a felelősség megállapításának feltétele.

A módosítással a jogalkotó a vezető mentesülését megalapozó okokat is bővítette. Annak bizonyítását tette szükségessé, hogy a fizetéképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezte után nem vállalt indokolatlanul nagy üzleti kockázatot, ill. mindent megtett annak érdekében, hogy a hitelezői veszteséget elkerülje, ill. csökkentse. Továbbá, hogy a társaság döntéshozó szerve intézkedjen, mely alatt általában határozathozatalt értünk. Ez a szabályozás gyakorlatilag az első időállapot szerinti szabályozás kibővítésének tekinthető, mikor elegendő volt annak bizonyítása, hogy az ügyvezető a veszteségek csökkentése érdekében általánosságban mindent megtett.

Ezen túl részletezte a vagyoni biztosíték adására való kötelezés szabályait is.

A marasztalási per megindításával kapcsolatban a szabályozás ismét a perindítási feltételként szabja a felszámolási eljárás jogerős befejezését. A hitelezők ugyanis ezt követően kérhetik a bíróságtól, hogy az adóssá kötelezze a felszámolási eljárásban nyilvántartásba vett, de kielégítést nem nyert hitelezői követelések megfizetésére. A per megindítására 90 napos jogvesztő határidőt állapít meg.

Ha több hitelező ugyanazon adóssal szemben ilyen pert indít, a bíróság a pereket egyesíti és a követelések arányos kielégítéséről rendelkezik. Fontos megjegyezni, hogy ezekben a perekben a kielégítési sorrend szabályai figyelmen kívül maradnak.

¹⁶ 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól, 102. § (5)

II.3.2. A megállapítási és a marasztalási per

A magyar szabályozásban a felszámolásban megszűnő gazdasági társaság esetében a hitelezők és a felszámolók kétlépcsős perstruktúrában érvényesíthetik érdekeiket. Az első lépcső a megállapítási per, majd - a hatályos szabályozás szerint a felszámolási eljárás jogerős lezárása után - a második lépcső a marasztalási per megindítása.

A szóban forgó kártérítési rendszer a vezetők mögöttes felelősségének megállapításával teszi lehetővé a hitelezői érdekeket figyelmen kívül hagyó gazdálkodás okozta kár megtérítését.

II.3.2.1. Megállapítási per

Megállapítási pert a hitelező a követelése felszámolói nyilvántartásba vételét követően indíthat. A felszámoló saját nevében és a cég képviselőjeként is élhet a perindítási jogosultságával. A keresetet annak bíróság általi kimondása iránt nyújtják be, hogy a vezető tisztségviselő törvényellenes magatartása idézte elő a kár bekövetkezését. A perben alperesként az jelölhető meg, aki a felszámolási eljárás megkezdésének időpontját megelőző 3 évben az adós gazdasági társaság vezető tisztségviselői pozícióját töltötte be és ilyen jellegű működése alatt a társaság életében fizetéképtelenséggel fenyegető helyzet jelentkezett. Több vezető általi károkozásért egyetemlegesen felelnek, melynek hatálya egyaránt kiterjed a vezetői tisztséget a felszámolás megindításának időpontjában betöltő személyre, a volt vezetőre és az árnyékvezetőkre is.

A pert a felszámolási eljárás időtartama alatt kell megindítani, ezalatt a felszámolást elrendelő jogerős végzés közzététele és az eljárást lezáró jogerős végzés közzététele közti időt értjük.

A megindítás költségei tekintetében az illetékről érdemes szót ejteni. Összegét a meg nem határozható pertárgyérték alapulvételével kell meghatározni. Az illetékkedvezmény lehetősége az illetéktörvény¹⁷ vonatkozó rendelkezései alapján a perindító személyétől függ. A felszámolót tárgyi

¹⁷ Az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.)

illetékfeljegyzési jog illeti meg a csőd- és felszámolási eljárásban,¹⁸ melyről a bíróság az eljárást megszüntető vagy a felszámolást elrendelő végzésben dönt.¹⁹

Tekintettel arra, hogy a per a vezető tisztségviselő bizonyos mértékű felelősségének megállapítására irányul, a felperesnek konkrét összegben kell meghatározni azt a vagyonsökkenést, amit a vezető tisztségviselő magatartása által okozott kárnak minősít.

Pontosan meghatározandó továbbá a felperes által a fizetéképtelenséggel fenyegető helyzet beálltának időpontja, ill., hogy az alperes ebben az időpontban vagy az azt megelőző 3 évben a társaság ügyvezetői pozícióját töltötte be.

A törvény annak bizonyítását is a felperesre terheli, hogy a vezető tisztségviselő a fizetéképtelenséggel fenyegető helyzet beálltát követően nem vette figyelembe a hitelezők érdekeit és ez a magatartása, ill. mulasztásai a társaságnál jelentkező vagyonsökkenéssel okozati összefüggésben állnak. A felperes bizonyítási terhe az is, hogy a hitelezői követelések kielégítésének meghiúsulása erre a magatartásra, ill. mulasztásra vezethető vissza.

A per ezen szakaszában terjeszthető elő a felperes által az alperes vagyoni biztosítás adására való kötelezése iránti kérelem. A kérelmet a bíróság soron kívül bírálja el. A kötelezéshez elég, ha a felperes valószínűsíti a feltételek fennálltát.²⁰ Egyébiránt a Cstv. 2017. évi módosításának értelmében a vagyoni biztosíték nyújtására való kötelezés indokoltságát valószínűsíteni kell. A vagyoni biztosíték forintban pontosan meghatározott összeg kell, hogy legyen, melynek összege a megállapítási perben kárként megjelölt összegben van maximálva. Biztosíték adására való kötelezés esetén az alperesnek a szóban forgó összeget bírósági letétbe kell helyeznie. Az, hogy a biztosíték nyújtásának elmulasztása milyen jogkövetkezményeket von maga után, továbbra is nyitott kérdés.

¹⁸ Itv. 62. § (1) i)

¹⁹ Itv. 62. § (3)

²⁰ Szunyogh Zsófia: A vagyoni biztosítékkal kapcsolatos kérdések, Vélemény, 96-98.o.

II.3.2.2. Marasztalási per

A vezető tisztségviselő marasztalására irányuló per megindításának alapfeltétele a felszámolási eljárás és a megállapítási per jogerős befejezése. Innen számoljuk a nyitva álló 90 napos jogvesztő határidőt. A per célja, hogy a hitelezők felszámolási eljárás után fennmaradó követeléseit kielégítést nyerjenek. Az általuk követelhető legmagasabb összeg alapjául a megállapítási perben hozott, jogerős bírósági ítéletben meghatározott vezető tisztségviselői felelősség mértéke szolgál. A hitelezők általi perindítás esetén követeléseik arányos mértékben nyerhetnek kielégítést.

Jellemzően a megállapítás és a marasztalás iránt indított perek felperesei általában ugyanazok. Ennek egyik lehetséges okaként a joggyakorlat-elemző csoport azt jelölte meg, hogy a többi hitelező a perindításról nem értesül jogvesztő határidőn belül.

III. A VEZETŐ TISZTSÉGVISELŐ FELELŐSSÉGÉNEK MEGÁLLAPÍTÁSÁHOZ KAPCSOLÓDÓ TÉNYÁLLÁSI ELEMÉK

A vezető tisztségviselők felelősségének vizsgálatához szükséges időbeli változásainak ismertetése után röviden vázolom azokat a tényállási elemeket, amelyek megalapozhatják a hitelezőkkel szemben fennálló felelősséget. Ezek megléte nyilvánvalóan szükséges ahhoz, hogy a vezető tisztségviselők felelősségét a bíróság megállapíthassa, ill. ezt követően a felelősségre vonásuk is bekövetkezzen.

III.1. A vezető tisztségviselő

Vezető tisztségviselőn azt a jogalanyt értjük, aki a Ptk. szerinti vezető tisztségviselői feladatokat, azaz a társaság ügyvezetését és képviseletét látja el.

Cégek, alapítványok és egyesületek vonatkozásában az tekinthető vezető tisztségviselőnek, aki a nyilvántartásba ekként van bejegyezve. Árnyéktisztviselő az a megválasztott, de be nem jegyzett személyt, akinek a gazdasági társaság élete szempontjából jelentős döntésekre meghatározó befolyása van. Lehet természetes és jogi személy is.

Bizonyos esetekben, pl. ügyvédi irodák vonatkozásában a bejegyzés meglétének vagy hiányának nincs jelentősége.

Azon gazdasági társaságoknál, melyek az Európai Unió egy másik tagállamában kerültek bejegyzésre, az tekinthető ügyvezetőnek, aki Magyarországon jognyilatkozat tételére jogosult.

Abban az esetben, ha a vezető tisztségviselő jogi személy, e jogi személy tekintendő a tisztséget betöltőnek, nem pedig az a természetes személy, aki az ezzel járó feladatokat ténylegesen teljesítette.

A Cstv. azt is meghatározza, hogy ki nem tekinthető vezető tisztségviselőnek. Ilyen lehet a cégvezető, a vagyonfelügyelő és a felszámoló is.

Az alanyi kört a Ctv. a cég által választott végelszámolóval bővíti ki, és szintén meghatározza az árnyékvezető fogalmát.

III.2. A gazdasági társaság vagyona

Az adós társaság vagyonának tekintendő minden, amit a számviteli törvény²¹ befektetett eszköznek vagy forgóeszköznek értékel.

III.3. Fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet

A hatályos Cstv. szabályozása egységes abban a kérdésben, hogy a vezető tisztségviselők felelősségének megállapítása során nem mellőzhető alapfeltétel a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése. A Cstv. ugyanis erre az esetre nézve szabályozza azokat a tevőleges magatartásokat, ill. mulasztásokat, amelyek megvalósulása esetén a vezető tisztségviselő felelőssége fennállhat a hitelezőkkel szemben.

Magát a fogalmat úgy határozza meg a Cstv., hogy „a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet

²¹ 2000. évi C. törvény a számvitelről

bekövetkezte az az időpont, amelytől kezdve a gazdálkodó szervezet vezetői előre látták vagy az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható gondosság mellett látniuk kellett, hogy a gazdálkodó szervezet nem lesz képes esedékességkor kielégíteni a vele szemben fennálló követeléseket”.

Fontos kiemelni, hogy ez nem azonos az adósi fizetésképtelenség megállapításának Cstv-ben rögzített feltételeivel. A fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztéhez mind az objektív, mind a szubjektív feltételnek fenn kell állnia. Az objektív feltétel, hogy likvid vagy likviddé tehető vagyon hiányában az adós a fizetési kötelezettségeinek képtelen határidőre eleget tenni. A szubjektív feltétel a vezető tisztségviselőre vonatkozik, akinek erről tudomással kellett lennie vagy gondos magatartás esetén tudomással kellett volna bírnia.

Fontos hangsúlyozni, hogy az objektív és a szubjektív feltételek együttes, egyidejű megléte szükséges. Amennyiben pl. az adós bár képes lenne, de a tartozásait egyéb okból nem egyenlíti ki az esedékességkor, a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet nem áll fenn. Mint ahogyan elképzelhető olyan helyzet is, amikor az objektív feltétel fennáll, de a szubjektív nem. Például a fizetésképtelen helyzet de facto beállt, de a vezető tisztségviselő erről nem tudott és nem is tudhatott.

A tudomásszerzéssel kapcsolatban kiemelendő, hogy a vezető tisztségviselő köteles az éves beszámoló adatait, valamint az adós kötelezettségeit figyelemmel kíséreni. E körben a bíróság azt vizsgálja, hogy az ilyen tisztséget ellátó személytől elvárható kellő gondosságot tanúsította-e a vezető tisztségviselő a feladatai ellátása során.

Ahhoz, hogy a vezető tisztségviselő felelőssége megállapítható legyen, szükséges továbbá a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet megszakítás nélküli fennállása a felszámolás elrendeléséig. A vezető tisztségviselő nem vonható felelősségre tehát olyan magatartása miatt, amit az helyzet bekövetkezte után tanúsított, de a helyzet a későbbiekben megszűnt.

A fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet időpontjának feltárása során olyan világos és pontos meghatározás szükséges, amely elegendő a kereseti kérelem megalapozottságának elbírálásához. E nélkül ugyanis nem állapítható meg pontosan, azaz a bíróság számára sem tisztázható, hogy a vezető tisztségviselő a fizetésképtelenséggel fenyegető helyzet beállta után tanúsított-e olyan magatartást,

amely a felelősségét megalapozhatta. A bíróság a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését csak az összes körülmény figyelembevételével állapítja meg. Elképzelhető annak az indokoltsága is, hogy igazságügyi könyvszakértő bevonására is sor kerül a szükséges körülmények tisztázásához.

III.4. A vezető tisztségviselő felelősségét megalapozó magatartások

A vezető tisztségviselők hitelezőkkel szemben fennálló felelősségének vizsgálata kapcsán kizárólag a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése után tanúsított magatartások relevánsak. A vezető tisztségviselő ezt megelőző tevékenységéért a Cstv. rendelkezései alapján e körben nem vonható felelősségre, az a gazdasági szervezettel szembeni kontraktuális felelősségét határozhatja meg. A hitelezőkkel szemben fennálló felelősség alapja a hatályos Cstv. szerint az, hogy:

- a vezető tisztségviselő nem a hitelezői érdekek figyelembevételével látta el a feladatait a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet beállta után, és
- a magatartása eredményeként az adós vagyona csökkent.

A felelősséget megalapozó magatartások köre a Cstv. módosításai során változott. Kezdetben az adós vagyonában bekövetkezett csökkenés alapozta meg a kártérítési felelősséget a hitelezők irányába, majd a későbbiekben a hitelezői követelések teljes kielégítésének megghiúsítása, valamint a környezeti terhek rendezésének elmulasztása. A Cstv. 2017. július 1-től hatályos rendelkezései értelmében pedig akkor is felelősséggel tartozik a vezető tisztségviselő, ha elmulasztotta a környezetkárosodás megelőzésére, a környezetkárosítás abbahagyására, ill. a kármentesítésre vonatkozó kötelezettségeit, és a hitelezői követelések teljes kielégítése emiatt hiúsul meg.

A számviteli törvény szabályozásával összefüggésben elsősorban azt kell vizsgálni, hogy az adós aktív vagyona csökkent-e a vezető tisztségviselő felróható magatartása miatt.

Vannak a bírói gyakorlat alapján típusosnak mondható felróható, vagyont csökkentő magatartások a vezető tisztségviselő részéről, ilyen lehetnek a következők:

- ingyenesen ruhazza át vagy aránytalanul alacsony áron értékesíti az adós vagyontárgyait (pl. elajándékoz ingatlanokat, messze a piaci ár alatt értékesít gépkocsikat stb.);
- a szerződéskötések során nem a tőle elvárható gondossággal jár el (pl. olyan partnerrel köt szerződést és szállít számára termékeket, akinek fizetőképességét nem vizsgálta);
- ésszerűtlen gazdasági kockázatot vállalva megkárosítja az adóst (pl. különösen nagy kockázatú befektetéseket vásárol, amit aztán elbukik);
- a meglévő adósi vagyont nem adja át a felszámolónak (pl. a csődtörvényi előírás ellenére Cstv. 31. §, nem adja át sem a vagyont, sem az iratokat).

A vezető tisztségviselő vagyont csökkentő magatartása mulasztással is megvalósulhat, ha pl. nem képez céltartalékot annak ellenére, hogy az adóhatóság jogerős határozattal állapította meg az adós adó tartozását. Megjegyzendő, itt szükséges, hogy legyen miből képezni a céltartalékot, mert az ügyvezető a saját magánvagyonából nyilvánvalóan nem köteles erre.

Azonban nyilvánvaló, hogy nemcsak az aktív vagyon csökkenése hiúsíthatja meg a hitelezői követelések kielégítését, hanem a vezető tisztségviselő ésszerűtlen üzleti döntései alapján keletkezett tartozások is. A már említett teljes hitelezői követelés-kielégítés megvalósulása is lehetőséget teremthet a perindításra. Ezzel összefüggésben azt vizsgálja a bíróság, hogy a vezető tisztségviselő által tanúsított felróható magatartás nélkül mekkora lett volna a hitelezők követeléseinek kielégítésére fordítható vagyon, és az mennyivel csökkent a vezető tisztségviselő tevékenysége folytán.

A környezeti károk elhárításának kötelezettsége a Cstv. módosításai során kiemelten fontos magatartássá vált, amelynek megszegése önállóan is szankciót von maga után. Ennek indoka, hogy a környezeti terhek hatására az adós vagyontárgya alacsonyabb összegért értékesíthető vagy az ellenértékének egy részét a felszámolási eljárás során a környezeti tehermentesítésre kellett fordítani. Ezáltal a hitelezői igények kielégítésére fordítható összeg csökken.

Fentiek alapján tehát megállapítható, hogy a Cstv. szabályozása a vezető tisztségviselők felelősségének 2006. évi megjelenése óta egységes abban, hogy a speciális deliktualis felelősségük abban az esetben áll fenn, ha a fizetésektelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezése után olyan magatartást tanúsítanak, amellyel a hitelezők érdekeit figyelmen kívül hagyják, és ezen magatartás következtében az adós vagyona nekik felróhatóan csökken. A vezető tisztségviselő csak a törvényben meghatározott mentesülési okok esetén kerülheti el a felelősségre vonást. Fontos kiemelni, hogy a vezető tisztségviselő az általa okozott kár mértékéig köteles helytállni, vagyis a felróható magatartásával okozott vagyonsökkenést, kárt kell megtérítenie a hitelezők részére.

III.5. A hitelezői érdekek sérelmének törvényi véelme

A Cstv. a hitelezői érdekek sérelmével kapcsolatban véelmet állít fel, amely a vezető tisztségviselő éves beszámoló letétbe helyezési és közzétételi kötelezettségével kapcsolatos. Amennyiben ugyanis a vezető tisztségviselő a felszámolás kezdő időpontja előtt e kötelezettségeit elmulasztja, kártérítési felelőssége megállapítható. Ugyanez a véelem vonatkozik arra az esetre is, ha a vezető tisztségviselő a Cstv. 31. §-ában meghatározott kötelezettségeknek nem tesz eleget. Nem készít tevékenységzáró beszámolót, és nem adja át a felszámolónak az adós iratait, valamint vagyonát. Ezzel ugyanis elmulasztja a tájékoztatási kötelezettsége teljesítését.

Kérdéses, hogy a vezető tisztségviselő felelőssége fennáll-e abban az esetben is, ha ezeknek a kötelezettségeinek csak részben vagy késedelmesen tesz eleget.

E tekintetben minden ügyre érvényes szabályt előre meghatározni nem lehet, hiszen a bíróság minden ügyben egyenként fogja megvizsgálni, hogy a kötelezettség részbeni vagy késedelmes teljesítése esetén is felelősséggel tartozik-e a vezető tisztségviselő. Azaz, hogy a késedelem milyen mértékben sérti a hitelezők érdekeit, korlátozza a pontos tájékozódáshoz való jogukat.

A bizonyítási teher ebben az esetben a vezető tisztségviselőt terheli, hogy a Cstv. véelme alapján neki felróható magatartások ne eredményezzék a felelősségének megállapítását.

Előfordulhat nyilvánvalóan olyan helyzet, hogy ő minden tőle elvárhatót megtett annak érdekében,

hogy az éves beszámoló elfogadásra kerüljön, azonban a társaság legfőbb döntéshozó szerve nem határozott a kérdésben vagy nem fogadta el a beszámolót. Lehetséges az is, hogy a cégnyilvántartásba bejegyzett vezető tisztségviselőt a fenti kötelezettségek nem terhelik, mert a teljesítés esedékességének időpontjában ténylegesen már nem ő volt az adós vezető tisztségviselője. Ezért, ha bizonyítja, hogy nem neki kellett eleget tenni ezeknek a kötelezettségeknek, mentesülhet a felelősségre vonás alól.

III.6. A bizonyítási teher

A vezető tisztségviselő felelősségének megállapítására irányuló perben a keresetet benyújtó félnek, a felperesnek kell bizonyítania a releváns tényeket, azokat, melyek a kereseti kérelmét alátámasztják. Amennyiben a megállapítás mellett a vezető tisztségviselő marasztalására is irányul a kereset, akkor az előterjesztés feltételeinek fennállását is bizonyítani kell.

A vezető tisztségviselő felelősségének megállapítása vonatkozásában releváns ténynek számít, hogy az adott időszakban valóban ő látta-e el az ügyvezetési feladatokat, ill. ténylegesen az ő döntései voltak-e irányadók.

A fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkezését, ill. ennek az időpontját is bizonyítani kell. A felperes köteles alátámasztani, hogy az adós a számviteli törvény szerinti aktív vagyonában történt-e olyan vagyonsökkenés, amely a vezető tisztségviselő magatartásának a következménye, ill. ezzel kapcsolatban lényeges szempont, hogy a magatartás és a vagyon csökkenése között az ok-okozati összefüggés fennáll-e. Bizonyítania kell továbbá a felperesnek azt a tényt is, hogy a vezető tisztségviselő a Cstv. alapján szankcionálandó magatartásával nem a hitelezői érdekek figyelembevételével járt el.

Vannak azonban olyan esetek, amikor a bizonyítási teher megfordul, és a vezető tisztségviselőt, alperest terheli. Ennek megfelelően kell eljárni pl. a már említett hitelezői érdekek sérelmének törvényi véelme esetén is. A Cstv. 2017. július 1-én hatályba lépett rendelkezéseinek megfelelően akkor is megfordul a bizonyítási teher, ha az adós gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselője áttekinthetetlenné tette az adós vagyoni, ill. pénzügyi helyzetét.

A II. részben a felelősség alóli kimentési okok ismertetésével folytatom a tanulmányt.